

PAPER DETAILS

TITLE: PEYGAMBERLERİN SANATSAL FAALİYETLERİ ÜZERİNE

AUTHORS: Mustafa YILDIRIM Sümeyye ÇELİK

PAGES: 67-94

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/184277>

PEYGAMBERLERİN SANATSAL FAALİYETLERİ ÜZERİNE

GİRİŞ

Kur'an-ı Kerim'den ve Peygamberler tarihi eserlerinden aldığımız bilgilere göre peygamberlerin çeşitli meslekleri olduğunu öğrenmekteyiz. Burada herhangi bir sanat, zanaat ve meziyet olarak değerlendirilebilecek özellikleriyle dikkat çekmiş olan 23 peygamber ele alınmıştır. Bunlar, Kur'an-ı Kerim'de adı geçen 25 peygamber ve üç de peygamber olması muhtemel kişilerden seçilmiştir. Herhangi bir sanatsal özelliğe sahip olduğunu bulamadığımız Hz. Şit, Hz. Harun, Hz. Zülkifl, Hz. İlyas ve Hz.Yahya çalışmanın dışında tutulmuştur.

Sanatın, hikmetle zanaatın birleşmesinden doğduğu¹ düşünülürse vahiy kaynaklı hikmet sahibi olan peygamberler, onların yetenekleri ve insanlığa öğrettikleri de önem arz etmektedir.

Peygamberler bazen sanat, bazen zanaat bazen de başka bir meziyetleriyle dikkat çekmişlerdir. Şimdi bu terimleri açıklayıp, daha sonra da peygamberlerin sahip oldukları sanatsal özelliklerden bahsedeceğiz.

Sanat eserinin algılanması ve sanat eserleri açısından birçok sanat tanımı yapılabilir. Bunlar, sanatçı merkezli, eser merkezli, alımlayıcı merkezli ve toplum merkezli yaklaşımlardır. Bu yaklaşımlar, sanatın ne olduğunu ve nasıl gerçekleştiğini açıklamaya çalışır. Sanat eserinin birden çok anlam ifade etmesinin temel sebebi, onun çok anlamlılık içeren bir yapıya sahip olmasıdır. Bir sanat eseriyle kurulan ilişki hem öznel, hem de nesneldir. Yani sanatı izleyen kişi ve kişilerin değerlendirmesi, sanat eserinin kendisi ve sanatçının ifade biçimi farklılık gösterebilir. Biz yine de ortalama bir tarif yapmaya çalışalım.

"Sanat; amel, iş yapma gibi anlamlara gelir ve insanların akıl ve zekâsını, tasavvurunu, düş gücünü kullanarak yaptıkları faaliyetlere"² denir. Aynı zamanda duyguların, iç güdülerin, iç hayatın gözlemlenmesi ve tarif edilmesi mümkün olmayan her türlü zenginliğini içine alır.

Mustafa YILDIRIM - Sümeyye ÇELİK

Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Türk İslam Sanatları Anabilim Dalı Öğretim Üyesi
ve
Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi, Konya.

¹ [Titus Burckhardt](#); *İslâm Sanatı Dil ve Anlam*, çev.: [Turan Koç](#), İstanbul 2006, s.4.

² Celâl Esad Arseven, "sanat", *Sanat Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul 1975, s. 1753.

Zanaat ise el ve makine ile yapılan işlere denir. Zanaatkâr, el ile yaptığı işi kendine meslek ve mâişet vasıtası edinir. Zanaatkâr, sanatkâr gibi güzel ve bedii eserler meydana getirmek için uğraşmaz³. Yani zanaat, temelde bilgi olmadan el alışkanlığı ile yapılan işlere verilen isimdir.

Meziyet, kelime anlamı olarak üstünlük vasfına⁴ denir. Bir kişiyi diğer insanlardan ayıran, nitelikli beşerî kabiliyetlerdir⁵.

PEYGAMBERLERİN HAYATI VE SANATSAL FAALİYETLERİ

I. HZ. ÂDEM

Allah Âdem'i çamurdan yarattı ve ona kendi ruhundan üfledi. Allah meleklerin Âdem'e secde etmesini emretti. Meleklerin hepsi bu emre itaat etti fakat İblis bu emre karşı geldi⁶. Bu sebepten dolayı İblis, Âdem'e düşman oldu. Bu olaydan belirli bir süre sonra Allah, Âdem'e eş olarak Havva'yı yarattı ve onların her ikisini cennetine koydu. Âdem'e ve Havva'ya şöyle dedi: "Yiyiniz, içiniz fakat şu ağaca yaklaşmayınız."

Şeytan cennete girdi ve Âdem ve Havva'ya vesvese verdi. "Rabbimiz niçin sizi o ağaçtan men etti biliyor musunuz? Eğer o ağaçtan yerseniz, artık sizin için ölüm olmaz, ebediyyen cennette kalırsınız"⁷ diyerek her ikisinin de yasaklı meyveden yemesine neden oldu.

Bu olay üzerine Allah onları cennetinden çıkararak Âdem'i Hind yarımadasına Havva'yı ise Arap yarımadasına indirdi. Âdem ağlayarak ve pişmanlık duygusu içinde Allah'a dua etti. Allah, Âdem'in duasını kabul ederek onları Mekke'de birleştirdi⁸. Hz. Âdem ve Havva: "Eğer bize salih çocuk verirsen yemin ederiz ki şükreden kimselerden olacağız." diye dua ettiler⁹.

Yüce Allah Hz. Âdem'i yarattıktan sonra eşyanın isimlerini öğretmiştir. "Âdem'e bütün isimleri öğretti, sonra onları meleklerle gösterdi ve eğer doğru söyleyenler iseniz bunların isimlerini bana verin"¹⁰ dedi. Tefsirciler arasında Yüce Allah'ın Hz. Âdem'e isimleri öğretmiş olmasının ne anlama geldiği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.

³ Celâl Esad Arseven, a.g.e., s. 2278.

⁴ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara 1970, s. 765.

⁵ *Meydan Larousse*, C. 12, ts., s. 490.

⁶ Araf, 7/11.

⁷ Araf, 7/20.

⁸ Ahmet Cevdet Paşa, *Kıyas-ı Enbiya ve Tevârih-u Hulefa*, C. I, İstanbul 1972, s. 17.

⁹ Araf, 7/81.

¹⁰ Bakara, 2/31.

İbn-i Abbas'a göre: "Yüce Allah Hz. Âdem'e tencereden süt sağılan kaba varıncaya kadar eşyanın isimlerini öğretmiştir"¹¹. Bazı rivayetlerde ise her şeyin, hatta zürriye-tinden geleceklerin isimlerine varıncaya kadar bütün yaratık-ların isimlerini birer birer öğrettiği ifade edilmektedir¹². Bu rivayetlerde Allah'ın Âdem'e eşyayı tek tek tanıttığı yönünde bilgiler verilmişse de Hz. Âdem'in bütün isimleri öğrenmesi Muhammed Esed'e göre kavramsal düşünce melekesinin verilmesidir¹³. Bu bağlamda Hz. Âdem bütün eşyanın isimlerini bildiğine göre Hz. Âdem bütün mesleklerin babasıdır diyebiliriz.

Hız. Âdem yeryüzüne indikten sonra çiftçilik yapmaya başlamıştır. Ekin ektiği, sonra onu suladığı, zamanı gelince biçtiği, sonra onu düvenle sürdüğü, rüzgârda savurup tanelerini samanından ayırdığı ve bu taneleri öğütüp, un yapıp, hamur yoğurup ekmek yaptığı zikredilmektedir. Ayrıca demircilik yaptığı, demirden yapıp kullandığı şeyin ise bıçak olduğu bildirilmektedir¹⁴.

Hız. Âdem'in mesleklerinden biri de bina ustası olmasıdır. Her ne kadar genel kanaat Hız. İbrahim'in yönünde olsa da Hız. Âdem yeryüzüne inince Kâbe'yi inşaa ettiği rivayeti vardır. Kâbe'yi inşa ederken Tur-i Sina, Tur-ı Zeyta, Lübnan ve Cudi Dağı'ndan taşlar kullanmıştır. Kâbe'nin temel taşını da Hira Dağı'ndan almıştır¹⁵. Hız. Âdem, Kâbe'yi yaptıktan sonra yedi defa tavaf etmiştir¹⁶.

Taberî'de Hız. Âdem'in Hız. Havva ile birlikte elbise dokudukları, Âdem'in kendisi için cübbe; Havva'nın ise gömlek ve başörtü dokuduğu konusunda bilgi verilmektedir¹⁷. Hız. Âdem'in bu mesleklerinin yanı sıra sakkalık¹⁸, debbağlık, kasaplık, keçecilik¹⁹ yaptığı bilinmektedir.

Ayrıca Hız. Âdem'in ok ve yay kullandığı, oğulları Habil ve Kabil'e öğrettiği²⁰ yazı yazmayı bilip 12 çeşit yazı yazdığı ve 700 dil bildiği rivayet edilmektedir²¹. Görüldüğü gibi Hız. Âdem öncelikle esmayı ve eşyayı tanıırken devamında da hayatta kalabilmek için gerekli olan her şeyi yaparak bilgisini uygulama alanında da tezahür ettirmiştir.

¹¹ İmam Kurtubî, *el-Câmiu' li-Ahkâmi'l-Kur'an*, C. 3, çev.: Beşir Eryarsoy, İstanbul 1997, s. 560.

¹² Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, Ankara 1993, s. 33.

¹³ Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*, çev.: Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İstanbul 1997, s. 12.

¹⁴ Asım Köksal, *a.g.e.*, s. 38.

¹⁵ Abdullah Aydemir, *İslami Kaynaklara Göre Peygamberlerin Hayatı*, Ankara 2004, s. 34.

¹⁶ Asım Köksal, *a.g.e.*, s. 43.

¹⁷ et-Taberî, *Tarihi Taberi Tercümesi*, C. I, çev.: Faruk Gürtuna, İstanbul t.s., s. 101.

¹⁸ Sakkalık, su taşıyan su satan anlamına gelmektedir. Bkz. Erdoğan Merçil, *Türkiye Selçuklularında Meslekler*, Ankara 2000, s. 61.

¹⁹ Ali Torun, *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvetnâmeler*, Ankara 1998, s. 140-273.

²⁰ İsmâil Fazıl Ayanoğlu, *Ok ve Okçuluk Tarihi*, İstanbul t.s., s. 16.

²¹ Süleyman Hayri Bolay, "Âdem" *DİA*, C.I, İstanbul, 1998, s. 363.

2. HZ. İDRİS

Hiz. İdris'in M.Ö. 4000'li yıllarda yaşamış olduğu tahmin edilmektedir²². Hiz. İdris'e 30 sahife verilmiştir. Kabiloğullarına peygamber olarak gönderilmiş ve onları Allah'ın birliğine davet etmiştir²³.

Kaynaklarda Hiz. İdris'in iğne ile dikiş dikiş, dikiş dikerken pratik olduğu, onun zamanından önce insanların koyun yününden keçeler giydiğı, ayrıca Hiz. İdris'in terziliğı öğrenmesi ile birlikte insanlara elbise ve kaftan dikiş belirlilmektedir²⁴. Yine Hiz. İdris'le ilgili olarak çiftçilik yapıp, ziraatı geliştirdiğı²⁵, ayakkabıcı olduđu²⁶, meşin ve deriden at eyer takımı²⁷ yaptığı, ibadet yapmak amacıyla evler inşa ettiğı²⁸ rivayet edilmektedir. Ayrıca Hiz. İdris'in Diyarbakır civarındaki Ruha (Urfa) şehrini inşaa ettiğı zikredilmektedir²⁹.

Kaynaklarda Hiz. İdris'in manzum söz söylediğı³⁰, terazi kullandığı, demir-den alet edavat,³¹ silah³², ok ve yay³³ yaptığı, kum ile yazı yazdığı rivayet edilmekle birlikte bunu ne şekilde yazdığı hakkında bilgi sahibi değiliz³⁴. Ayrıca, astronomi, astroloji, simya, kronoloji³⁵, tıp³⁶ ilimleriyle de meşgul olmuştur.

Ulaştığımız diğer kaynaklarda Hiz. İdris'in Hermes³⁷ olduğundan bahsedilmektedir. Bundan dolayıdır ki Hiz. İdris'in ilk filozof olduğ ve 70 dil bildiğı ifade edilmektedir. Kendisine felsefe nedir diye sorulduğunda: "Tıba-i Tam" demiştir. "Tıba-i Tam" nedir diye sorulduğunda:

"Ruhaniyet-i Hükema, filozofların ve düşünürlerin manevi dünyasıdır." şeklinde cevap vermiştir³⁸.

²² Ekrem Sarıçioğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, Isparta 2002, s. 60.

²³ Ömer Faruk Harman, "İdris", *DİA*, C. 21, İstanbul 2000, s. 480.

²⁴ et-Taberî, *a.g.e.*, C.I, s. 95.

²⁵ Ömer Faruk Harman, *a.g.md.*, C. 21, s. 480.

²⁶ Ali Torun, *a.g.e.*, s. 122.

²⁷ Ali Torun, *a.g.e.*, s. 149.

²⁸ Seyit Hüseyin Nasr, *İslâm'da Düşünce ve Hayat*, çev.: Fatih Tatlıoğlu, İstanbul t.s., s. 152.

²⁹ Osman Keskinöğlü, *Peygamberler Tarihi*, İstanbul 1976, s. 26.

³⁰ Osman Keskinöğlü, *a.g.e.*, s. 26.

³¹ Ömer Faruk Harman, *a.g.m.*, C. 21, s. 480.

³² Mustafa Necati Bursalı, *Peygamberler Tarihi*, İstanbul 1999, s. 46.

³³ Osman Keskinöğlü, *a.g.e.*, s. 26.

³⁴ İbni Kesir, *Büyük İslâm Tarihi*, C. 1, çev.: Mehmet Keskin, İstanbul 1994, s. 134.

³⁵ A. J. Wensinck, "İdris", *İslâm Ansiklopedisi*, C. 5, M.E.B., İstanbul 1968, s. 934.

³⁶ Ahmet Ağırakça, *İslâm Tıp Tarihi*, İstanbul 2004, s. 47.

³⁷ Hermes: Titanlar soyundan Atlas'la Peleion'un kızı Maina'nın Zeus'la birleşmesinden doğmuştur. Özellikle Zeus'un habercisi olarak görev alan Hermes Olimpios tanrılarının en renkli ve en özgün kişilerinden biridir. Bkz. Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul 1984, s. 151.

³⁸ Süleyman Hayri Bolay, "Hermanoitik ve Osmanlı'da Tefsir", *Tabula Rasa*, S. 12, Isparta 2004, s. 159.

3. HZ. NUH

Nuh (a.s.) Hz. İdris'ten sonra gönderilen peygamberdi. Hz. Nuh'un gönderildiği kavim putlara tapmaktaydı. Hz. Nuh onları Allah'a imana davet etti fakat Nuh'un milleti onun davetine kulak asmayarak Allah'a inanmamakta inat ettiler. Nihayet Nuh (a.s.) onlara beddua etti ve Allah'tan aldığı emir üzerine gemi inşa etmeye başladı. Gemiye tamamladıktan sonra yeryüzündeki hayvanlardan birer çift alarak gemiye koydu. Hz. Nuh'un davetini dikkate almayanlar suların altında kaldı³⁹.

Rivayetlere göre Nuh'un gemisi Cudi Dağı'na oturdu. Gemiden önce kendisi indi. Sonra kuşları ve diğer hayvanları serbest bıraktı. Nuh'a inanan insanlar yeryüzüne dağıldı.

Kuran-ı Kerim, Tufan'dan sonra Hz. Nuh'un yaşamı hakkında bilgi vermez⁴⁰.

Rivayetlerde Hz. Nuh'un marangoz olduğu söylen-mektedir⁴¹. Hz. Nuh'un kavmi O'na iman etmeyip sapkınlıklara devam edince, Hz. Nuh'a Allah tarafından gemi yapması emredildi:

"Kavminden iman etmiş olanlardan başkası asla iman etmiş olmayacak, artık gemiyi yap."⁴² denilmiştir.

Hz. Nuh'un bu emirden sonra ağaç diktiği rivayet edilmektedir. Fakat rivayetlerde bu ağacın cinsinin ne olduğu farklılık arz etmektedir⁴³. Yine kaynaklarda verilen bilgilere göre Hz. Nuh'un Hint Çınarı diktiği bu ağacın 40 yılda yetişip, uzunluğunun 30 arşını⁴⁴ bulduğu kaydedilmektedir⁴⁵.

Hz. Nuh'un gemiyi inşa ederken demirden çiviler ve zift kullandığı rivayetler arasında yer almaktadır⁴⁶. Yine geminin ebatı farklılık arz etmekle birlikte

³⁹ Mustafa Necati Bursalı, a.g.e., s. 52.

⁴⁰ Ahmet Behçet, *Peygamberler Tarihi*, çev.: Tacettin Uzun, Konya 1994, s. 51- 64.

⁴¹ Saffet Sarıkaya, *XIII ve XIV. Asırlardaki Anadolu'da Fütüvvetnamelere Göre Dini İnanç Motifleri*, Ankara 2002, s. 90; İlham Tarus, *Ahiler*, Ankara 1947, s. 27; Neşet Çağatay, *Ahilik Nedir*, Ankara 1990, s. 69; İbni Kuteybe, *el-Maarif*, çev.: Hasan Ege, İstanbul t.s., s. 10.

⁴² Hud, 11/36-37.

⁴³ Taberî, "Sac ağacı", a.g.e., C.1, s. 113-114; İbni Kesir, "Hint Çınarı, Çam Ağacı" a.g.e., s. 152; Kitab-ı Mukaddes, "Gofer Ağacı", *Yaratılış*, 6/14.

⁴⁴ Arşın: Arapça'da uzunluk ölçüsü birimi, yaklaşık olarak 68 cm'dir. Parmak ucundan dirseğe kadar olan mesafe. *Meydan Larousse*, C. 2, t.s., s. 133.

⁴⁵ Abdullah Aydemir, a.g.e., s. 47.

⁴⁶ Asım Köksal, a.g.e., s. 94.

Taberî'de geminin uzunluğunun üçyüz zira⁴⁷, genişliğinin elli zira, yüksekliğinin ise otuz zira olduğu yer almaktadır⁴⁸.

Geminin ebatı konusunda ittifak edilen husus ise otuz zira yüksekliğinde üç katlı olması idi. Alt katta hayvanlar, orta katta insanlar, üst katta ise kuşlar yer alıyordu⁴⁹.

Rivayette geminin şekli, baş ve arka kısımları bir horoz gövdesi ile bir kuşu andırmakta olduğu kaydedilmektedir⁵⁰. Bununla birlikte geminin penceresinin olduğu yan tarafında kapısının yer aldığı ve kapının üzerinde perdenin var olduğu rivayet edilmektedir⁵¹. Bazı alimler ise geminin kanatlı olduğunu söylemektedirler⁵².

Hız. Nuh'un marangozluk sanatının yanında gençliğinde bir müddet kavminin sürülerini otlattığı ve zaman zaman ticaretle meşgul olduğu belirtilmektedir⁵³. Kitab-ı Mukad-des'te ise Hız. Nuh'un çiftçi olduğu ve bağ diktığı yer almaktadır⁵⁴. Ayrıca Hız. Nuh'un kamıştan ev yaptığı belirtilmektedir⁵⁵.

Hız. Nuh'un en çok dikkat çeken özelliği, Kur'an-ı Kerim'de de ifade edildiği gibi gemi ustası olmasıdır. Bu özelliği diğer meziyetlerini gölgede bırakmıştır. Çünkü her canlıdan bir çift alacak kadar ve inananları barındıracak kadar muhteşem bir gemi yapması başlıbaşına büyük bir ustalıktır.

4. Hız. HUD

Hız. Hud, Ad kavmine gönderilen peygamberdir. Ad kavmi yüksek yerlere alametler diken, sağlam yapılar yapan, eşsiz bağ ve bahçelere sahip olan bir kavimdir. Bu kavme mensup insanlar güçlerine güvenerek, gurur ve kibire kapılarak putperestliğe sapmışlardır. Hız. Hud onları Allah'a imana davet etmişse de onlar Hız. Hud'un sözüne kulak vermeyerek sapkınlıklarına devam etmişlerdir. Bunun üzerine Allah, Hud kavmine bir kasırga göndererek onları helak etmiştir. Kavmin helakından sonra Hız. Hud'un nereye gittiği ve nerede yaşadığı konusu hakkında bilgi sahibi değiliz⁵⁶.

⁴⁷ zira: Arapça'da bilek, kol anlamına gelen ölçü birimi olarak dirsek ucuyla orta parmak ucu arasındaki mesafeye denk düşen ölçü birimidir. *Ana Britannica*, C. 22, İstanbul 1990, s. 601.

⁴⁸ et-Taberî, *a.g.e.*, C. 1, s. 113-114.

⁴⁹ İbni Kesir, *ag.e.*, s. 152.

⁵⁰ Abdullah Aydemir, *a.g.e.*, s. 48.

⁵¹ İbni Kesir, *a.g.e.*, s. 152.

⁵² Asım Köksal, *a.g.e.*, s. 96.

⁵³ Komisyon, "Nuh", *Peygamberler Tarihi Ansiklopedisi*, C. 2, İstanbul t.s., s. 6.

⁵⁴ Kitab-ı Mukaddes, *Yaratılış*, 9/18.

⁵⁵ Komisyon, *a.g.md.*, C. 2, s. 45.

⁵⁶ Ömer Faruk Harman, "Hud", *DİA*, C.18, İstanbul 1998, s. 279- 281.

Kaynaklardan elde ettiğimiz bilgilere göre Hz. Hud helal para kazanmak için ticareti âdet edinmişti⁵⁷. Hz. Hud'un uğraştığı meslek tüccarlıktı.

Bu konuda başka bilgiye rastlayamadık. Bu sebepten sanat ve zanaat diye ifade edebileceğimiz herhangi bir şey söyleme durumunda değiliz.

5. HZ. SALİH

Hz. Salih'in M.Ö. 3 binli yılların ikinci yarısında Filistin bölgesinde yaşadığı tahmin edilmektedir⁵⁸. Semud kavmine gönderilmiştir. Semud kavmine dışı bir devenin verildiği ve kavmin bu deve ile imtihan edildiği, Hz. Salih'in bütün ikazlarına rağmen, kavmin deveyi kestiği ve bundan dolayı şiddetli bir sarsıntı ile helak edildikleri Kur'an-ı Kerim'de geçmektedir⁵⁹.

Kaynaklarda Hz. Salih'in ticaretle⁶⁰ uğraştığı, sarraç⁶¹, çantacılık⁶², semercilik, sakkalık, ve eskicilik yaptığı ve hamamcı olduğu ifade edilmektedir⁶³.

Hz. Salih'in bu meslekleri nasıl ve ne şekilde icra ettiği konusunda bilgi sahibi değiliz.

Hz. Salih'le birlikte dışı devenin verilmesi o zamanlara kadar vahşi hayat süren devenin ehlileştirilmesinde Hz. Salih'in öncülük rolü üstlenmesi olabilir⁶⁴. Bu bilgilerden hareketle Hz. Salih'in bu vasfını meziyet olarak değerlendirebiliriz.

Görüldüğü gibi Hz. Salih, zanaat ve meziyet diye ifade edebileceğimiz bazı meşguliyetlerin de sahibiydi.

6. HZ. İBRAHİM

Kaynaklarda Hz. İbrahim'in M.Ö. 20. - 27. asırlarda yaşadığı rivayet edilmektedir⁶⁵. Tevrat'ın ifadesine göre Hz. İbrahim, Keldaniler'in ⁶⁶Ur şehrinde dünyaya gelmiştir⁶⁷.

⁵⁷ Nişancızâde, *Mir'at-ı Kâinat*, C. 1, çev.: Faruk Meyan, İstanbul 1987, s. 143; komisyon, *a.g.e.*, C. 2, s. 82.

⁵⁸ Ekrem Sankıoğlu, *a.g.e.*, s. 66.

⁵⁹ A'raf, 7/73-79.

⁶⁰ Nişancızâde, *a.g.e.*, s. 147.

⁶¹ Saraçlık: Eğer vs. at takımı yapan ve satan kişi anlamına gelmektedir. Erdoğan Merçil, *a.g.e.*, s. 40.

⁶² Komisyon, *a.g.e.*, C.2, s. 86.

⁶³ Ali Torun, *a.g.e.*, s. 81.

⁶⁴ Ekrem Sankıoğlu, *a.g.e.*, s. 66.

⁶⁵ Dilâver Güler, *Füsûsu'l-Hikem ve Mesnevî'de Peygamberlerin Öyküleri*, İstanbul 2002, s. 155.

⁶⁶ Keldaniler: Sami milletlerinden biri olup Babil'de yani Irak'ın batısında oturmakta idiler. İlk önce medeniyete ulaşan eski kavimlerden olup, özellikle yıldız ilminde pek ileri gitmişlerdir. Bkz. Kadir Albayrak, *Keldaniler ve Nasturiler*, Ankara 1997, s. 34.

⁶⁷ Kitab-ı Mukaddes, *Yaratılış*, 11/31.

İslami kaynaklara göre Hz. İbrahim, Nemrut'un ülkesinde yani Babilonya'da⁶⁸ dünyaya gelmiştir⁶⁹. Putperest bir toplum içerisinde doğup büyüyen Hz. İbrahim putlardan ilah olmayacağını, bir yaratıcının olduğuna kanaat getirir. Allah tarafından peygamber olarak seçilir ve kavmini hidayete çağırarak emredilir. Bununla birlikte kavmiyle amansız mücadeleye girer. Bu mücadeleden dolayı Hz. İbrahim ateşe atılıp cezalandırılır. Ateşten kurtulduktan sonra kavmini terk eder ve Hz. İbrahim, Allah'ın kendisine vadettiği Filistin ülkesine ulaşır. Yaşı çok ilerlemesine rağmen çocuğu olmayan İbrahim, eşi Sare tarafından hizmetçileri Hacer ile evlendirilir⁷⁰.

Kısa bir süre sonra Hacer'den İsmail dünyaya gelir. İsmail'in doğumundan sonra Sare, Hacer'i kıskanmaya başlar. Bir süre sonra Sare, İshak'ı doğurur ve Hacer'e karşı bu kıskançlık daha da artar. Sare, Hacer ve İsmail'in evden çıkarılmasını Hz. İbrahim'den ister ve Hz. İbrahim, Hacer ve oğlunu Mekke civarına yerleştirir⁷¹.

İslami kaynaklara göre Hz. İbrahim'in oğlu İsmail, gezecek çağa geldiğinde kurban edilmekle emrolunur. Daha sonra Hz. İbrahim Kâbe'yi inşa etmekle görevlendirilir ve oğlu İsmail ile birlikte Kâbe'yi inşa ederler⁷². Hz. Âdem'in de Kâbe'yi inşa ettiği önceden söylenmişti. Bu durum zıtlık arzeden bir mesele değildir. Muhtemelen Hz. Âdem'in yaptığı bina yıkılmıştır. Daha sonra Hz. İbrahim'e aynı yer gösterilmiştir.

Hz. İbrahim'in bugünkü Filistin topraklarında 175⁷³ veya 200 yıl civarında yaşadığı rivayet edilir⁷⁴.

Allah, bugünkü Mekke'nin bulunduğu bölgede Hz. İbrahim'e Kâbe'yi yapmasını emretmiştir. Hz. Ali'den gelen rivayete göre yüce Allah buluta benzer bir nesne göndermiş, bulut dile gelerek "Ey İbrahim! Benim gölgem uzunluğunda ve genişliğinde veya daha az olmamak şartı ile bir bina yap." demiştir. Bunun üzerine Hz. İbrahim, Allah'ın evini inşaya başlamıştı. Başka bir rivayette ise Allah'ın evinin yerini gösteren Cebrail'dir⁷⁵.

Hz. İbrahim Allah'ın isteği üzerine bir süre bekledi, daha sonra Mekke'ye geldi. İsmail zenzem kuyusuna yakın yer olan Devha'nın alt tarafında okunun ucunu keskinleştiriyordu. Hz. İbrahim'i görünce yanına gitti. Babası, kendisine

⁶⁸ Babilonya: Mezopotamya'nın alt bölümü olarak bilinir. Bkz. Pelit Larousse, *illustre*, Paris 1984, s. 1143.

⁶⁹ Şaban Kuzgun, *İslâmî Kaynaklara Göre Hz. İbrahim ve Haniflik*, Ankara 1985, s. 36.

⁷⁰ Dilaver Güner, *a.g.e.*, s. 157-158.

⁷¹ Şaban Kuzgun, *a.g.e.*, s. 68.

⁷² Dilaver Güner, *a.g.e.*, s. 158.

⁷³ Kitab-ı Mukaddes, *Yaratılış*, 25/7-10.

⁷⁴ Şaban Kuzgun, *a.g.e.*, s. 86.

⁷⁵ İbnü'l-Esir, *İslam Tarihi*, C. I, çev.: Ahmet Ağırakça, Abdülkerim Özyayın, İstanbul 1985, s. 100.

Allah tarafından bir iş emredildiğini İsmail'e söyledi. Hz. İbrahim, Kâbe'nin bulunduğu yeri işaret etti ve "Burada bir bina yapmam emredildi." diyerek İsmail'den yardım istedi. İsmail'in de yardımlarıyla Kâbe'nin inşasına başladılar⁷⁶. Hz. İbrahim, Kâbe'nin inşasında bir çok dağın taşını kullanmıştır. Bu dağlar şunlardır: Tur-i Sina, Tur-i Zeyta, Hira Dağı, Lübnan Dağı ve Cudi Dağı⁷⁷.

İnşa esnasında bir ara Hz. İbrahim, Hz. İsmail'den temele yerleştirilmek üzere "Bana öyle bir taş getir ki bu taş buraya gelen insanların bir işareti bir izi olsun." der. Mekke'ye en yakın olan Ebu Kubey's Dağı dile gelerek Hz. İbrahim'e şöyle seslenir: "Yaptığın ev için bende bir emanet saklıdır." Bu emanet de bugün Kâbe'de bulunan Hacerü'l-esved'dir⁷⁸. Bazı rivayetlere göre ise bu taşın yerini gösteren Cebrail (a.s.)'dir. Kâbe'nin yapısı yükseldikçe baba oğul Allah'a şöyle dua ederdi: "Rabbimiz yaptığımızı kabul buyur, sen hem iştir hem bilirsin."⁷⁹. Bina yükselmeye başlayınca yaşlı olan Hz. İbrahim taşları kaldırıp yerlerine yerleştirmeye gücü yetmiyordu. Bunun üzerine ayağının altına yüksekçe bir taş koyarak işini yapmaya devam ediyordu. Hz. İbrahim'in üzerine bastığı taş bugün Makam-ı İbrahim olarak bilinmektedir⁸⁰.

İbrahim (a.s.) Kâbe'nin yüksekliğini dokuz arşın yaptı. Kabe'ye yer seviyesinde bir kapı bırakmıştı. Bazı rivayetlere göre İbrahim (a.s.) Kâbe'ye ne tavan yaptı ne de Kâbe'nin inşasında çamur kullandı. Çamur kullanmadan taşları bir biri üzerine dizdi⁸¹.

Bazı kaynaklarda ise Kâbe'nin şeklinin küpü andırdığı, boyutlarının ise 20x30 zira ebadında 7 veya daha kuvvetli bir ihtimalle 9 zira yüksekliğinde bir yapı olduğu, bina eşsiz ve yer seviyesinde bir kapısının yer aldığı, üstünün açık olduğu, tavaf edenlere işaret olsun diye farklı renkte ve özellikte Kâbe'ye taş yerleştirildiği ifade edilmektedir⁸².

Fahreddin Razi'den gelen rivayete göre; Hz. İbrahim ve Hz. İsmail, Kâbe'yi beraber inşa etmişlerdir. O ikisinden biri beytin ustası, diğeri ise taş veren, alet ve edevatı temin eden kişiydi⁸³.

Tevratta zikredilen rivayetlere göre Hz. İbrahim gittiği yerlere mezbahane (kurban kesme yerleri) inşa ederdi⁸⁴.

⁷⁶ İbni Kesir, *a.g.e.*, s. 223- 224.

⁷⁷ Ebu'l-Velid Muhammed el-Ezraki, *Kâbe ve Mekke Tarihi*, çev.: Vehbi Yavuz, İstanbul 1980, s. 43.

⁷⁸ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, s. 101.

⁷⁹ Bakara, 2/127.

⁸⁰ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, s. 101.

⁸¹ Asım Köksal, *a.g.e.*, s. 203.

⁸² Yılmaz Can, *İslam'ın Kutsal Mabetleri*, Samsun 1999, s. 21- 22.

⁸³ Fahrüddin er-Razi, *Tefsir-i Kebir Mefâtihi'l-Gayb*, C. 3, çev.: Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci, Ankara 1988, s. 445.

⁸⁴ Kitab-ı Mukaddes, *Yaratılış*, 12/7.

Kaynaklarda Hz. İbrahim'in bezzaz⁸⁵, bakkal, kasap, aşçı, ekmekçi⁸⁶, keçeci-lik ve ayakkabıcılık yaptığı⁸⁷ rivayet edilmektedir.

Hız. İbrahim'in tarlaya ekilen tohumların ve mahsulün haşerattan korunması için ziraat alanında yenilikler yaptığını, Matematik ve Astronomi ilmini, Keldaniler'den alarak Mısır'a götürdüğünü, yıldız, sihir gibi ilimlere malik olduğunu ve hastaları iyileştirdiğini⁸⁸, hastaları tedavi ederken iğne kullandığını⁸⁹, İbranice'yi öğrenip bu dil ile eski milletlerin kitaplarının sırlarını ve şifrelerini çözdüğünü söyleyebiliriz.

Hız. İbrahim yukarıda ifade edildiği gibi bir takım zanaatlar ve meziyetlerle mücehhez olmakla birlikte, Kâbe ve başka binaların yapımında ortaya koyduğu maharetle bir sanat eseri vücuda getirmiştir.

7. HZ. LUT

Hız. Lut, Hız. İbrahim'in kardeşinin oğludur⁹⁰.Yine Kur'an-ı Kerim'de Hız. Lut'un kavmine yol gösterici olarak gönderildiği fakat onların Lut'un sözlerine kulak asmayarak kendi ahlaksızlıklarına ve cinsel sapkınlıklarına devam ettikleri bunun üzerine Lut ve iki kızı hariç onların şiddetli bir azap ile cezalandırıldıklarından bahsedilir⁹¹.

Hız. Lut'un ziraatla⁹² uğraşarak kendi el emeği ile geçimini sağladığı⁹³ rivayet edilmektedir. Bunun dışında kaynaklarda Hız. Lut ve uğraştığı meslekleri hakkında fazla bilgi geçmemektedir. Bu durumda Hız. Lut'un mesleğinin çiftçilik olduğu söylenebilir.

8. HZ. İSMAIL

Hız. İbrahim'in Hacer'den doğan oğludur. İbrahim, İsmail'in doğumundan bir süre sonra Hacer ve oğlunu Mekke yakınlarına götürür. İsmail, Mekke'nin yakınlarında oturan Cürhüm kabilesinin içinde yetişerek onların kızıyla evlenir. Babası Hız. İbrahim ile birlikte Kâbe'yi inşa ederler⁹⁴. Hız. İsmail 137 yaşında Mekke'de vefat etmiştir⁹⁵.

⁸⁵ Bezzaz: Kumaş tüccarlığı anlamına gelmektedir.

⁸⁶ Ali Torun, *a.g.e.*, s. 285.

⁸⁷ Ali Torun, *a.g.e.*, s. 122,140,285.

⁸⁸ Şaban Kuzgun, *a.g.e.*, s. 90- 91

⁸⁹ Nişancızâde, *a.g.e.*, s. 161.

⁹⁰ Şinasi Gündüz "Lut", *Din ve İnanç Sözlüğü*, Ankara 1998, s. 239.

⁹¹ A'raf, 7/80-84; Hud, 11/77-82.

⁹² Nişancızade, *a.g.e.*, s. 167.

⁹³ et-Taberî, *a.g.e.*, s. 125.

⁹⁴ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, s. 20.

⁹⁵ *Kitab-ı Mukaddes, Yaratılış*, 25/17.

Kaynaklarda Hz. İsmail'in çobanlık, avcılık⁹⁶, keçecilik⁹⁷ ve hallaçlık⁹⁸ yaptığı bildirilmektedir. Hz. İsmail'in ok ve yay kullandığını Hz. Peygamber şu hadisinde işaret etmiştir: "Ey İsmailoğulları! Ok atınız, babanız da ok atıcı idi." ⁹⁹ diyerek insanları ok atmaya teşvik etmiştir.

Hız. İsmail'in duvar ustası olduğu yani banilik yaptığını Hz. İbrahim ile Kâbe'yi inşa etmesinden anlıyoruz. İbn Haldun'da Kabe'nin yeri ile ilgili şu rivayet geçmektedir: "İsmail, barınmak için Kabe'nin olduğu yeri kendisine ev edindi. Etrafını palmye ağaçlarından bir çitle çevirdi. Koyunları için burasını ağıl yaptı. Hz. İbrahim onu ziyaret etmek için geldiğinde ona söz konusu ağılın bulunduğu yere Kabe'nin inşa edilmesinin emredildiğini söyledi"¹⁰⁰.

Hız. İsmail'in babası İbrahim ile birlikte Kâbe'yi inşa etmesi O'nun zanaatkâr olduğunu göstermektedir. Kaynaklarda Hz. İsmail'in at biniciliğı ve yabancı atları bulup evcilleştirdiğı¹⁰¹, okçu¹⁰² olduğu geçmektedir. Ayrıca Hz. İsmail, Arapçayı gramerine uygun ve fasih bir şekilde konuşurdu¹⁰³.

9. HZ. İSHAK

Hız. İshak, Hz. İbrahim'e geç yaşta müjdelenen Sare'den doğan oğludur¹⁰⁴. İsrailoğullarına gönderilen peygamberler arasında Hz. İbrahim'den sonra ikinci büyük peygamberdir. Tevrat'a göre Hz. İbrahim'in kurban etmek istediğı oğlu İshak'tır¹⁰⁵.

Kitab-ı Mukaddes'te Hz. İshak'ın Filistin'in Gerar bölgesinde ekin ekip biçtiğı ve çok fazla hayvanlarının olduğu ifade edilmektedir¹⁰⁶. Yani Hz. İshak, Gerar'da hem çiftçilik hem de çobanlık mesleğıyle uğraşmıştır.

10. HZ. YAKUB

M.Ö. 14. yüzyılda yaşamış olduğu tahmin edilmektedir¹⁰⁷. Hz. İshak'ın ikiz oğullarından biridir¹⁰⁸. Hz. Yakup kardeşi ile arasındaki anlaşmazlık yüzünden

⁹⁶ Asım Köksal, *a.g.e.*, s. 233.

⁹⁷ Ali Torun, *a.g.e.*, s. 286.

⁹⁸ Hallaçlık: Pamuk dokuma mesleğıdir. bkz. Erdoğan Merçil, *a.g.e.*, s. 177.

⁹⁹ Buhari, *a.g.e.*, *Menakıb*, 4.

¹⁰⁰ İbni Haldûn, *Mukaddime*, çev.: Süleyman Uludağ, C. 2, İstanbul 1983, s. 825.

¹⁰¹ Ömer Faruk Harman, "İsmail", *DİA*, C. 23, İstanbul 2001, s. 80.

¹⁰² İbni Kuteybe, *a.g.e.*, s. 32; *Kitab-ı Mukaddes, Yaratılış*, 21/20.

¹⁰³ İbni Kesir, *a.g.e.*, s. 283; Asım Köksal, *a.g.e.*, s. 194.

¹⁰⁴ İsmail Lütfü Çakan, Mehmet Nuri Solmaz, *Kur'an-ı Kerim'e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi*, İstanbul 1994, s. 92.

¹⁰⁵ Mehmet Aydın "İshak", *Ansiklopedik Dinler Tarihi Sözlüğü*, Konya 2005, s. 341 - 342.

¹⁰⁶ *Kitab-ı Mukaddes, Yaratılış*, 26/12- 14.

¹⁰⁷ Ekrem Sankçioğlu, *ag.e.*, s. 71.

¹⁰⁸ Mustafa Necati Bursalı, *Peygamberler Tarihi*, İstanbul 1999, s. 155.

annesinin tavsiyesi üzerine Haran'a gitmiştir¹⁰⁹. Orada dayısının hizmetinde bulunmuş ve bu hizmetin karşılığı olarak onun iki kızıyla evlenmiştir. Çeşitli nedenlerden dolayı Haran'dan ayrılmak zorunda kalan Yakup tekrar babası İshak'ın yanına dönmüştür¹¹⁰. Rivayetlere göre Hz. Yakup oğlu Yusuf'un Mısır'a daveti üzerine oraya gitmiş ve Mısır'da¹¹¹ 147 yaşında vefat etmiştir¹¹².

Kaynaklarda Hz. Yakup'un çobanlık yaptığı belirtilmektedir. Hz. Yakup dayısının yanında 20 yıl kadar çobanlık yapmıştır. Yakup dayısının yanından ayrılırken dayısı ona "Senin sayende malım bereketlendi. Malımdan ne dilerse dile..." dedi. Yakup: "Davarlarının bu sene doğacak alaca renk yavruları, beyaz renkli olup da üzerinde siyah benekler bulunan, siyah renkli olup üzerinde beyaz benekleri bulunan yavruları, ayrıca doğacak olan beyaz renkli ve boynuzsuz oğlakları bana verirsin." dedi. Ve bunun üzerine dayısı "evet" cevabını verdi.

Bu anlaşmayı duyan dayısının oğulları davarların yanına koşup bu evsftaki koç ve tekeleri sürüden ayırıp dişi hayvanlar Yakup'un istediği nitelikteki hayvanlara gebe kalmasın ve Yakup onları almasın diye üç gün uzaktaki bir mesafeye götürdüler. Onların bu oyununu boşa çıkarmak için Yakup (a.s.) kavak, badem ve çınar ağaçlarından taze çubuklar aldı. Çubukları enlemesine siyah beyaz şeritler bırakacak şekilde soydu. Bu değnekleri davarların su içmeye giderken geçtikleri yollara dikti ki bunları gören hayvanlar ürküp kaçsınlar ve karınlarındaki yavruları hareketlendirip bu benekli değneklerin rengini alsınlar. Bundan sonra doğan yavrular benekli doğdu. Yakup'un dayısı doğan yavruları ona verdi¹¹³.

11. HZ. YUSUF

Hiz. Yusuf M.Ö. 14. yüzyılda Haran'da Yakub'un hanımlarından Rahel'den doğdu. Ailenin küçük oğlu olması ve yetim kalması nedeniyle babası ona biraz daha fazla ilgi gösteriyordu. Babasının gösterdiği ilgi, diğer kardeşlerinde kıskançlık ve düşmanlığa sebep oldu. Yusuf'tan kurtulmak için plan hazırladılar. Önce öldürmeyi düşünseler de sonra Yusuf'u kuyuya atmayı tercih ettiler. Babalarına "Yusuf'u kurt parçaladı." dediler. Yusuf'u kuyuda bulan Medyenli kervancılar, onu Mısır'a götürüp köle diye Firavun'un memurlarından birine sattılar. Yusuf efendisine sadakatle hizmet ederken efendisinin eşi ona iftira attı ve Yusuf hapse atıldı. Yusuf, Firavun'un gördüğü rüyayı yorumlayarak hapisneden kurtuldu ve Firavun'un güvenini kazanarak Mısır'da ambar memuru oldu.

¹⁰⁹ İbni Kesir, *a.g.e.*, s. 286- 287.

¹¹⁰ İbni Kesir, *a.g.e.*, s. 288.

¹¹¹ Ekrem Sankçoğlu, *a.g.e.*, s. 71.

¹¹² İbni Kuteybe, *a.g.e.*, s. 35.

¹¹³ *Kitâb-ı Mukaddes*, Yaratılış, 30/25-43.

Bölgede yaşanan kıtlık nedeniyle Mısır'a gelen kardeşleriyle karşılaştı. Babası ve kardeşlerinin Mısır'a yerleşmesini sağladı. Rivayetlere göre Hz. Yusuf, Mısır'da 110 yaşında vefat etmiştir¹¹⁴.

Kaynaklarda Hz. Yusuf'un saatçi¹¹⁵ olduğu zikredilmektedir. Hz. Yusuf hapishaneye girdiğinde namaz vakitlerinin tesbitinde zorluk çekiyordu. Çünkü zindan karanlıktı. Gece ve gündüzü birbirinden ayırt etmek güç oluyordu. Bunun üzerine, namaz vakitlerinin tayini için Allah, Yusuf'a saat yapmayı ilham etti. Böylece Hz. Yusuf ilk saat yapan kimse oldu. Saat daha sonra Mısır'dan tüm dünyaya yayıldı¹¹⁶. Yine Hz. Yusuf'un kazzaz¹¹⁷ olduğu ve kerpiç yaptığı rivayetler arasındadır¹¹⁸.

Hz. Yusuf'un dünyada ilk defa kâğıt yaptığı ondan önce insanların deri ve kemik üzerine yazı yazdığı ve Hz. Yusuf'un kâğıtlarla dolu bir odasının olduğu kaynaklarda geçmektedir.¹¹⁹ Hz. Yusuf'un zikredilen mesleklerinin ve meziyetlerinin yanı sıra ilk defa saati yapması, o güne kadar zikredilmeyen farklı bir sanat eseri meydana getirdiğinin göstergesidir.

12. HZ. ŞUAYB

Medyen kavmine peygamber olarak gönderilen Hz. Şuayb, nesep itibarıyla Hz. İbrahim'e dayanmaktadır. Hz. Şuayb kavmini ölçü ve tartıyı düzgün tutmaları konusunda uyararak¹²⁰ onlara etkili sözler söylemiştir. Şuayb'in etkili sözlerine kulak asmayan kavim, şiddetli bir azapla cezalandırılmıştır.

Rivayetlere göre Şuayb ve inananlar Mekke'ye giderek ömürlerinin sonuna kadar Mekke'de yaşamışlardır¹²¹.

Hz. Şuayb çobanlık ve keçecilik meslekleriyle meşgul olmuştur. Hz. Şuayb'in bu meslekleri nasıl icra ettiği konusunda bilgi sahibi değildir¹²². Ayrıca Hz. Şuayb'in peygamberlerin hatibi olduğu, kavmini Allah'a imana davet ederken yüksek edebî ifadeler kullandığı rivayet edilmektedir¹²³.

Hz. Şuayb'in, fonetik sanatlardan olan hitabet sanatında yetenekli bir peygamber olduğu anlaşılmaktadır.

¹¹⁴ Ekrem Sankıoğlu, *a.g.e.*, s. 39- 40.

¹¹⁵ Neşet Çağatay, *a.g.e.*, s. 69; Yusuf Ekici, *Ahilik*, Ankara 1991, s. 31.

¹¹⁶ Mehmet Dikmen, *Peygamberler Tarihi*, İstanbul 1985, s. 267.

¹¹⁷ Kazzaz: ipek dokuma mesleği. Bkz. Erdoğan Merçil, *a.g.e.*, s. 18.

¹¹⁸ Ali Torun, *a.g.e.*, s. 288.

¹¹⁹ Nişancızâde, *a.g.e.*, s. 179.

¹²⁰ Elmalılı Hamdi Yazır, *Hâk Dini Kur'an Dili*, C.4 İstanbul t.s., s. 559.

¹²¹ Ahmed Cevdet Paşa, *a.g.e.*, s. 28.

¹²² Ali Torun, *a.g.e.*, s. 289.

¹²³ İbni Kesir, *a.g.e.*, C. 1, s. 272.

13. HZ. MUSA

Yaklaşık olarak M.Ö. 13. yüzyılda yaşadığı düşünülen¹²⁴ Hz. Musa, İsrailoğullarına peygamber olarak gönderilmiştir¹²⁵. O zamanlar İsrailoğullarından doğacak bir erkek çocuğun Mısır'a hakim olacağı şeklindeki kahinlerin kehaneti üzerine Firavun, İsrailoğullarından doğan erkek çocukları öldürmeyi emretmiştir¹²⁶. Hz. Musa o dönemde doğan erkek çocuklardan olup annesine Musa'yı nehre bırakması emredilmiştir. Firavun'un kızı tarafından görülen sepetteki çocuk saraya alınır¹²⁷. Sarayda bir prens gibi yetiştirilir ve zamanın bütün bilgileri öğretilir¹²⁸. Gençlik çağına gelince, bir gün şehirde dolaşırken bir Kibtî ve Yahudi'nin kavgasına şahid olur. Kibtî'nin Mısırlıya kötü davranmasına dayanamayan Musa, Kibtîye bir tokat atar ve Kibtî ölür¹²⁹. Bunun üzerine şehri terk eden Musa, Medyen taraflarına gider. Medyen'de Hz. Şuayb ile tanışır, belirli bir süre onun yanında kalarak çobanlık yapar. Daha sonra Şuayb'ın yanından ayrılır. Tur-i Sina'da kendisine peygamberlik verilir¹³⁰.

Hz. Musa, Mısır'a tekrar dönerek Firavun ve çevresindekileri Allah'a imana davet eder, onlara mucizeler gösterir. Hz. Musa'nın gösterdiği mucizeleri kabul etmeyen Firavun onu sihirbazlıkla suçlar¹³¹. Musa, kavmini yanına alarak Filistin topraklarına döner¹³² ve orada 120 yaşında vefat eder¹³³.

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Musa'nın çoban olduğu belirtilmektedir. Musa, Medyen kuyularına ulaştığı zaman bir çok kişinin hayvanlarını suladığını ve onlardan ayrı iki kızın kendi hayvanlarını sulamak için beklediklerini gördü. Musa o kızlara; "Sıkıntınız nedir?" diye sordu. Onlar da: "Bu çobanlar kendi hayvanlarını oradan çıkarmadıkça biz hayvanlarımızı sulayamıyoruz, babamız da çok yaşlı bir adamdır." dediler. Bunu duyan Musa, onların hayvanlarını suladı. Sonra da bir gölgeye gidip oturdu ve "Rabbim bana indireceğin her iyiliğe muhtacım." dedi. Çok geçmeden o iki kızlarından biri edepli yürüyerek Musa'nın yanına geldi ve "Babam, hayvanlarımızı sulamanın karşılığını vermek için sizi çağırıyor." dedi. Musa onun yanına varıp da başından geçenleri anlatınca o adam: "Hiç korkma! Artık zalimlerden kurtulmuşsun." dedi¹³⁴. Kızlarından biri babasına: "Babacığım! Bu

¹²⁴ Şinasi Gündüz, "Musa", a.g. e., s. 271.

¹²⁵ Araf, 7/104-105.

¹²⁶ Kasas, 28/7.

¹²⁷ Kitabı Mukaddes, "Çıkış" 2/2-7.

¹²⁸ Ekrem Sankıoğlu, a.g.e., s. 251.

¹²⁹ Kasas, 28/25-26.

¹³⁰ Kasas, 28/29-32.

¹³¹ Taha, 20/63.

¹³² Ekrem Sankıoğlu, a.g.e., s. 255.

¹³³ Kitab-ı Mukaddes, "Yasanın Tekrarı", 34/7.

¹³⁴ Kasas, 28/22-25.

adamı hizmetine al, hizmetli olarak tutmak istediğin en hayırlı, sağlam ve güvenilir kişidir.” dedi. Kızların babası, Musa'ya: “Yanımda 8 yıl hizmet etmen şartıyla şu iki kızımdan birisini sana nikâhlamak isterim. Eğer 10 yıla tamamlarsan bu senin bileceğin şeydir. Ben, sana zahmet vermek istemem. İnşallah sen iyi biri olduğumu göreceksin.” dedi. Musa da: “Bu husus aramızda kararlaştırılmıştır. Bu her iki süreden herhangi birini doldurduktan sonra bana haksızlık edilmesin. Nitekim Allah konuşup, kararlaştırdığımız şeyi görüp gözetmektedir.” dedi¹³⁵. Hz. Musa'nın çobanlık yılları sona erip Medyen'den ayrılacağına yakın günlerinde hanımına: “Babana söyle de bize geçinebileceğimiz kadar koyun versin.” dedi. Şuayb aleyhisselamin sürüsü son derece güzel, siyah cins koyunlardan müteşekkildi. O da: “Gelecek yıl erkek ve dişi ne kadar alaca koyun doğarsa hepsi sizin olsun.” diyerek onları pek de memnun olmayacakları bir cevap verdi. Zira her yıl koskoca sürü içinde ancak birkaç adet alaca kuzu doğardı.

Yine Yüce Allah, Hz. Musa'ya: “Asasını koyunlarını suladığı yere dikmesini vahyetti.” Musa vahyin gereğini yerine getirdi. Sonra da koyunların asanın içinde bulunduğu sudan içmelerini sağladı. O yıl bütün koyunlar ikiz doğurdu ve bütün kuzular alaca renkli oldu. Vaziyeti gören Şuayb (a.s) bu durumu Allah'ın takdiri olarak karşıladı ve koyunların hepsini Musa'ya teslim etti¹³⁶.

Rivayetler arasında Hz. Musa'nın keçeden külâh ve koyun yününden kilim dokuduğu yer almaktadır. Hz. Musa'nın bu mesleklerinden başka cullah¹³⁷, attar¹³⁸, bahçıvan, mücellit ve sakka olduğu ifade edilmektedir¹³⁹.

Hz Musa çeşitli sanat ve zanaatlarla uğraşmakla birlikte ayrıca kimya ilmiyle de meşgul olmuştur¹⁴⁰.

14. HZ. DAVUD

İsrailoğullarına gönderilen büyük peygamberlerdendir. Yaklaşık M.Ö. 1006 - 966 yılları arasında saltanat sürmüştür. Kurduğu ordusuyla ülkenin sınırlarını Mısır'dan Toroslar'a kadar genişletmiş ve Kudüs'ü başkent yapmıştır. İsrail oğullarının unutamadığı ihtişam devrini açmış ve Kudüs etrafını çevirip Kudüs'teki kutsal mabedi inşa etmiştir¹⁴¹.

¹³⁵ Kasas, 28/26-28.

¹³⁶ Abdullah Aydemir, *a.g.e.*, s. 122.

¹³⁷ Cullah: Dokumacı. bkz. Erdoğan Merçil, *a.g.e.*, s. 18.

¹³⁸ Attar: Güzel kokular satan kişi, diğer anlamı ise tabii ilaç yapan kişidir. bkz. Erdoğan Merçil, *a.g.e.*, s.41.

¹³⁹ Ali Torun, *a.g.e.*, s. 295.

¹⁴⁰ Ahmet Eflâki, *Ariflerin Menkıbeleri*, çev.: Tahsin Yazıcı, İstanbul 1973, s. 200.

¹⁴¹ Ekrem Sankıoğlu, *a.g.e.*, s. 258- 259.

H. Davud'un zırhçı olduğu rivayet edilmektedir¹⁴². Kur'an-ı Kerim'de H. Davud'un zırh yaptığı şu şekilde ifade edilmektedir. "Andolsun biz Davud'a tarafımızdan bir üstünlük verdik. Ey dağlar! Onun yaptığı tesbihi onunla beraber yankılayın ve ey kuşlar siz de onun tesbihine katılın! (dedik) ve ona demiri yumuşattık: Geniş zırhlar yap, dokumasını ölçülü yap ve hepiniz iyi işler yapın. Çünkü ben yaptıklarınızı görmekteyim!" diye vahyettik¹⁴³.

Başka bir ayetikerimede ise Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Davud'a dağları ve kuşları boyun eğdirdik. Onunla beraber tesbih ediyorlardı. Biz bunları yaparız. Ona, sizi savaşın şiddetinden korumak için zırh yapmayı öğretmiştik. Ama siz şükrediyor musunuz ki?"¹⁴⁴

Rivayetlere göre ona demiri bükcek bir güç verilmişti. Buna sebep Davud (a.s.) İsrailoğullarına hükümdar olunca Davud'un insan zannettiği bir melek ona göründü. Davud bu sırada tebdili kıyafette bulunmuş ve kendisinin uygulamaları hakkında insanların görüşlerini alıyordu. Davud kendisine insan gibi görünen o kişiye: "şu hükümdar Davud hakkında ne dersin?" diye sormuş. Melek kendisine: "Bir hasleti olmasaydı, o çok iyi bir kul olurdu." dedi. Bu sefer Davud: "Bu haslet nedir?" diye sorunca melek şu cevabı verdi : "O Beytü'l-Mal'den nzkını alıyor. Eğer elinin emeğinden yemiş olsaydı faziletleri eksiksiz olurdu." Bunun üzerine Davud geri dönüp yüce Allah'ın kendisine bir sanat öğretip ve bu sanatı kendisine kolaylaştırması için dua etti. Yüce Allah da ona zırh yapma sanatını öğretti. Bir günde bin dirhemlik bir zırh yapabiliyordu. Yaptığı bu zırhlardan kazandığı ile evinin geçimini temin ediyordu. Hatta fakir ve yoksullara sadaka vermeye başlamıştı. H. Davud zırh yapmada "Dokuma işini sağlam tut." buyruğu için Katade şöyle demektedir: "Ondan önce zırhlar plaka hâlinde olduğundan ağır idi. Bundan dolayı o hem hafif hem de sağlam olacak şekilde zırhların dokumasını yapmakla emrolunmuştu. İbn Abbas'tan gelen rivayette ise: H. Davud'un dikkat etmesi gereken husus: "Zırhları yaparken kullandığı çivilerin ince olması hâlinde zırhın sağlam olmayacağı; sağlam olması için de kullandığı çivilerin kalın olması durumunda da zırhta yer alan halkaların kırılacağı" belirtilmiřtir¹⁴⁵.

Ebu Bekr b. Ebi şeybe'den gelen rivayette: H. Davud hurma yapraklarından zenbil yaparken bir yandan da insanlara hutbe irad ederdi. Zenbil yapma işini bitirince yanında bulunanlardan birine zenbili verir o da bunu satardı¹⁴⁶.

Vehb b. Münebbih'ten rivayet edildiğine göre: Davud'un sesini duyan herkes raksa gelir. Ayakları yerden kesilirdi. Davud Zebur'u öylesine güzel okur-

¹⁴² Saffet Sankaya, *a.g.e.*, s.90; İlham Tarus, *a.g.e.*, s. 27; Neşet Çağatay, *a.g.e.*, s. 69.

¹⁴³ Sebe, 34/10- 11.

¹⁴⁴ Enbiya, 21/79- 80.

¹⁴⁵ İmam Kurtubi, *a.g.e.*, C. 14, s. 222- 224.

¹⁴⁶ İmam Kurtubi, *a.g.e.*, C. 5, s. 561.

du ki duymakta olduğumuz ezanların bile onu andırdığını söyleyemeyiz. Zebur'u okurken cinler, insanlar ve (kuşlar) hayvanlar Davud'un sesi etrafında halkalanır ve öylece beklerlerdi. Hz. Davud (a.s.) çalgı aletini eline alıp çalmaya başlar ve beraberinde de okurdu. Böyle yapmakla ağlamak ve ağlatmak isterdi.¹⁴⁷ Kitabı Mukaddes'te de Hz. Davud'un lir¹⁴⁸ çaldığı bildirilmektedir¹⁴⁹.

Yine Kitab-ı Mukaddes'te Hz. Davud'un çocukken babasının sürülerini otlattığı geçmektedir¹⁵⁰. Hz. Peygamberden gelen bir rivayette ise Hz. Davud'un çobanlık yaptığı sırada peygamber olduğu zikredilmektedir¹⁵¹.

Hz. Davud Kudüs'te yaptırdığı kutsal mabedin inşasına iştirak ettiği ve sırasında taş taşıyıp, elleriyle bina yükselttiği rivayet edilmektedir¹⁵². Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere Hz. Davud duvar ustasıdır.

Hz. Davud'un çobanlığının, duvar ustalığının yanısıra kalaycılık¹⁵³ ve hasır dokuduğu¹⁵⁴, musiki yeteneğinin olduğu ve çok güzel sesinin olduğu bilinmektedir¹⁵⁵. Tüm bunlardan, Hz. Davud'un sanatkar ve zanaatla meşgul olduğu anlaşılmaktadır.

15. HZ. SÜLEYMAN:

Babası Davud'un vefatından sonra İsrailoğullarına hükümdarlık yapmış ve onlara peygamber olarak gönderilmiştir¹⁵⁶. Kaynaklarda Hz. Süleyman'ın M.Ö. 970-930 yılları arasında İsrailoğullarına hükümdarlık yaptığı belirtilmektedir¹⁵⁷. Kur'an-ı Kerim'de ona, cinlere hükmetme, kuşların dilinden anlama yeteneğinin verildiğinden bahsedilmektedir¹⁵⁸.

Ülkesini ticaret konusunda güçlendirip, Kudüs'ü imar edip saraylar ve köşkler ile süslemiştir. Hz. Davud'un yaptırdığı mabedi¹⁵⁹ yıkarak kendisi daha ihtişamlı bir mabet inşa etmiştir¹⁶⁰.

¹⁴⁷ İbni Kesir, a.g.e., s. 2

¹⁴⁸ Lir: Gövdesinden çıkan düşey iki kolla bu kolları birleştiren yatay bir çubuktan oluşan telli çalgı. Lir, parmakla çekilerek veya mızrapla çalınır. *Ana Brittanica*, C.14, İstanbul 1989, s. 512.

¹⁴⁹ Kitab-ı Mukaddes, "Samuel", 18/10.

¹⁵⁰ Kitab-ı Mukaddes, "Samuel", 18/15.

¹⁵¹ İbrahim Sançam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Ankara 2004, s. 78.

¹⁵² Nişancızade, a.g.e., s. 55.

¹⁵³ Ali Torun, a.g.e., s. 138.

¹⁵⁴ Ali Şeriati, *Sanat*, çev.: Ejder Okumuş İstanbul 1999, s. 89.

¹⁵⁵ Ekrem Sankıoğlu, a.g.e., s. 259.

¹⁵⁶ Ahmet Lütfi Kazancızade, Âdem'den Hatemü'l Enbiyaya Kur'an'ın Tanıttığı Peygamberler, İzmir 1990, s. 38-39.

¹⁵⁷ Ahmet Güç, *Dinlerde Mabet ve İbadet İlişkisi*, İstanbul 1999, s. 117.

¹⁵⁸ Neml, 27/16-17; Sebe, 34/12.

¹⁵⁹ Kutsal Mabet: Hz. Davud'un yaptırdığı, Hz. Süleyman'ın yıktırıp tekrar yapırdığı mabet Kudüs'teki ağlama duvarıdır. Hz. Süleyman, saltanatının dördüncü yılında başlamış ve yedinci yılında kutsal ma-

Hz. Süleyman'ın zenbil ördüğü ve zenbil örmesiyle ilgili kaynaklarda şu bilgiler verilmektedir: "Hz. Süleyman'a cennetten sık sık yemek gelirdi. Süleyman yemekleri yer ve onlardan büyük bir lezzet alırdı. Yine Süleyman'a yemek getirildiği bir günde Cebrail (a.s.) orada bulunuyordu. Süleyman getirilen yemekleri iştahla yemeğe koyuldu. Orada bulunan iki melekten biri diğerine: "Süleyman bu yemeği sanki eziyet çekerek kazanmış gibi öyle arzu ve iştahla yiyor ki (sorma) Allah'ın peygamberinin haraç yememesi gerekir." diyordu. Süleyman (a.s.) Cebrail'e iki meleğin aralarında ne konuştuklarını sordu. Cebrail: "Ne dediklerini işitiyorsunuz." dedi. Süleyman: "Yani el emeği ile helalinden kazanılan yemek cennet yemeklerinden daha lezzetli midir, diyorlar?" dedi. Cebrail: (a.s.) "Evet" diyerek cevap verdi. Süleyman (a.s.) bu olaydan sonra Allah'a tövbe edip kendi kazancını el emeğinden çıkarmak için zenbil örmeye başladı¹⁶¹.

Hz. Süleyman'ın zenbil örme mesleğinin yanı sıra balıkçılık ve kalaycılık¹⁶² yaptığı da bilinmektedir¹⁶³. Hz. Süleyman hükümdar olduktan sonra bir balıkçının yanına gidip balık tuttuğu, balıkçının da kendisine para verdiği rivayetlerde geçmektedir¹⁶⁴.

Fenikeli ustaların Süleyman için inşa ettikleri Estyon-Geber Limanında, çağımızda gerçekleştirilen arkeolojik kazılar sonucunda ortaya çıkan bakır dökümhanesi ve "*O'nun için bakır madenini eritip akıttık*"¹⁶⁵ ifadeleri Hz. Süleyman'ın kalaycı olduğunu desteklemektedir¹⁶⁶.

16. HZ. ÜZEYR

Hz. Üzeyr İsrailoğullanna gönderilmiş ve yaklaşık olarak M.Ö. 450 yıllarında yaşamıştır. Hz. Üzeyir, Hz. Süleyman'ın vefatından sonra, İsrailoğulları'nın Babil'deki esaretleri döneminde kaybolmuş olan Tevrat metinlerini ihya etmiş ve

→
bedi tamamlamıştır. Babililer'in Kudüs'ü işgali sırasında yağmaladıkları ve yaktıkları bu mabet, M.Ö. 537- 515 yılında tekrar yapılmıştır. M.Ö. 20. yılda Hirodes tarafından tekrar inşa edilmiştir. M.S. 70 yılında Romalı kumandan Titus tarafından Yahudilerin ayaklanması nedeniyle yıkılmıştır. Bu yıkımda ağlama duvarının sadece doğu kısmındaki bölüm kalmıştır. Ağlama duvarı bu günkü hâliyle Hz. Süleyman döneminden kalmayıp Hirodes mimari özelliklerini taşımaktadır. bkz. Ekrem Sankçı-oğlu, a.g.e., s. 260; Hikmet Tanyu, "Ağlama Duvarı", *DİA*, C.1, İstanbul 1988, s. 474.; Galip Atasagun, *İlahi Dinlerde Dinî Semboller*, Konya 2002, s. 81.

¹⁶⁰ Ekrem Sankçıoğlu, a.g.e., s. 260.

¹⁶¹ Ahmet Eflâki, a.g.e., s. 274.

¹⁶² Ali Torun, a.g.e., s. 258.

¹⁶³ Mevlana Celaleddin Rumî , *Divân-ı Kebir*, çev.: Abdülbaki Gölpınarlı, C. 4 İstanbul 1959, s. 48; Erdoğan Merçil, a.g.e., s. 146.

¹⁶⁴ Nişancızade, a.g.e., s. 258.

¹⁶⁵ Seb'e, 34/13

¹⁶⁶ Hayreddin Karaman, Mustafa Çağrıncı, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, C. 4, Ankara, 2004, s. 378.

İsrailoğulları tarafından ona büyük bir kudsiyet atfedilmiştir. İsrailoğulları ona “Allah'ın oğlu” demişlerdir¹⁶⁷.

Kaynaklarda Hz. Üzeyr ile ilgili şu bilgiler yer almaktadır: Hz. Üzeyr sakin bir köyde oturuyordu. Bahçesinin sulanması gerektiğini hatırladı. Üzeyr onları sulamak için bahçeye gitmeye karar verdi. Güneş tam tepedeyken köyünden çıktı. Merkebine binerek yola koyuldu. Bahçeye vardığında ağaçların susadığını ve toprağın susuzlukla yanıp kuruduğunu gördü. Bahçeyi suladı. Biraz incir ve üzüm toplayıp sepetine koydu ve bahçeden ayrıldı¹⁶⁸.

Ahi kaynaklarında Hz. Üzeyr'in bağcılıkla uğraştığı belirtilmektedir¹⁶⁹.

17. HZ. ELYASA

H. Elyesa, H. İlyas'ın Karmel Dağı'ndaki mucizelerini seyreden gençler arasında idi. H. İlyas ile tanıştıktan sonra onun yanından ayrılmadı. H. İlyas'ın ölümünden sonra onun görevini üstlendi ve insanları Allah'ın birliğine inanmaya davet etti¹⁷⁰.

Kaynaklarda H. Elyasa'nın çiftçi olduğu ifade edilmektedir¹⁷¹. H. İlyas ile tanışmadan önce çiftçilikle uğraşmış, onunla tanıştıktan sonra da çiftçiliği bırakıp bütün hayvanlarını ve mallarını fakirlere dağıtmıştır¹⁷².

18. HZ. EYYÜP

H. Eyyüp, H. İshak'ın oğludur. Kendisinin vücudundaki yaralara sabır göstermesinden dolayı H. Eyyüp sabır kahramanı olarak bilinmektedir¹⁷³. Kaynaklarda H. Eyyüp'ün kazzaz olduğu geçmektedir. H. Eyüp'ten sonra yaralara bez bağlama geleneği başlamıştır¹⁷⁴. H. Eyyüp'ün ipek dokumasını bir sanat olarak değerlendirebiliriz.

19. HZ. ZEKERİYYA

M.Ö. I. yüzyılda¹⁷⁵ İsrailoğullarına peygamber olarak gönderilmiştir. Kendisinin soyu H. Süleyman'a dayanmaktadır. H. Zekerıyya'nın ömrü insanları Allah'a imana davet etme ve Mescid-i Aksa'ya hizmet etmekle geçmiştir¹⁷⁶. Rivayetlere

¹⁶⁷ Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, C. 3, çev.: Muhammed Han Kayani, Yusuf Karaca, İstanbul 1991, s. 221.

¹⁶⁸ Ahmed Behçet, *a.g.e.*, s. 331.

¹⁶⁹ Sabahattin Güllülü, *Ahi Birlikleri*, İstanbul 1977, s. 106; Yusuf Ekici, *a.g.e.*, s. 31.

¹⁷⁰ Ekrem Sankıoğlu, *a.g.e.*, s. 263.

¹⁷¹ Nişancızâde, *a.g.e.*, s. 242.

¹⁷² Kitab-ı Mukaddes, *Krallar*, 19/21.

¹⁷³ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, s. 27.

¹⁷⁴ Ali Torun, *a.g.e.*, s. 288.

¹⁷⁵ Ekrem Sankıoğlu, *a.g.e.*, s. 294.

¹⁷⁶ İsmail Yigit, *Peygamberler Tarihi*, İstanbul 2004, s. 566.

göre oğlu Yahya'nın ölümünden kısa bir süre sonra, Zekeriyya düşmanları tarafından Mescid-i Aksa'ya yakın bir bahçede şehid edilmiştir¹⁷⁷.

Kaynaklarda Hz. Zekeriyya'nın dülger olduğu geçmektedir. Ebu Hureyre'den gelen bir rivayete göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Zekeriyya (a.s.) marangozdu. O kendi yiyeceğini marangozluk zanaatı ile kazanırdı"¹⁷⁸.

20. HZ. İSA

M. 0 - M. S. 28/30 yıllarında yaşamıştır¹⁷⁹. Hz. İsa, Hz. Meryem'in oğlu olup Hz. Meryem onu babasız dünyaya getirmiştir. İsa'nın babasız dünyaya gelmesi Yahudiler tarafından kötü bir zan ile karşılanıp Hz. Meryem'i cezalandırmak istemişlerdir.

Hz. İsa'nın hem doğumunda ve hem çocukluğunda harikulade hadiseler gerçekleşmiştir. İslami kaynaklara göre Hz. İsa 30 yaşına geldiğinde kendisine peygamberlik ve İncil verilmiştir fakat Yahudilerden kendisine çok az insan iman etmiştir. Hz. İsa'nın peygamberliğine inanmayan Yahudiler onu çarmıha germek istemişlerse de Allah'ın izni ile çarmıha gerilmemiştir¹⁸⁰.

Kaynaklarda Hz. İsa'nın boyacılıkla uğraştığı bildirilmiştir. Hz. İsa'yla ilgili rivayetlerde Hz. Meryem boyacılık öğrenmesi için Hz. İsa'yı bir boyacının yanına çırak olarak vermiştir: "Bu boyacının boyanmak üzere çeşitli elbiseleri birikmiş ve bu sırada boyacının işi çıktığı için elbiseleri boyama işini İsa'ya bırakmıştı. Boyacı İsa'ya: "Bunlar çeşitli renklerde boyanacak olan elbiselerdir. O elbiselerin üzerinde boyanacakları rengi gösteren bir iplik bulunuyor. Ben işimi bitirip gelinceye kadar şu elbiseleri boyayiver" demiş. Mesih, elbiseleri alıp hepsini aynı kuyuya doldurdu. Boyacı işini bitirip geldikten sonra elbiseleri boyayıp boyamadığını sormuş. Mesih de "Boyadım" demiş. Ustası elbiselerin nerede olduğunu sormuş. İsa da "Şu kuyuda" demiş. Usta "Hepsi mi?" diye sorunca İsa "Evet" dedi. Ustası "Tüm elbiseleri berbat ettin" diyerek ona kızmış. Mesih ona şu şekilde cevap vermiş: "Acele etme ve onları bir gör." Sonra elbiseleri kuyudan çıkarıp ustasına göstermiş. Elbiseler ustasının istediği renklere boyanmıştı. Boyacı onun bu durumundan hayrete düşüp bunun Allah'tan olduğuna kesin hüküm vermiştir¹⁸¹.

Hz. İsa, boyacılık zanaatı yanında, dülgerlikle de uğraşmıştır. Hz. İsa dülgerliği babalığı Yusuf'tan öğrenmiştir¹⁸². Ayrıca Hz. İsa'nın ticaretle uğraştığı,¹⁸³ ek-

¹⁷⁷ İsmail Yiğit, *a.g.e.*, s. 570.

¹⁷⁸ Müslim, *Kitabü'l-Fedail*, 2379.

¹⁷⁹ Şinasi Gündüz, "İsa", *a.g.e.*, s. 194.

¹⁸⁰ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, s. 43- 44.

¹⁸¹ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, s. 286.

¹⁸² James Stalker, *İsa'nın Hayatı*, çev.: İ. Suphi, İstanbul 1930, s. 25.

¹⁸³ Muhammed Ataurrahim, *Bir İslam Peygamberi Hz. İsa*, çev.: Kürşat Demirci, İstanbul 1994, s. 34.

mekçi ve ayakkabıcı olduğu, eski ayakkabıları tamir ettiği kaynaklar arasında geçmektedir¹⁸⁴. Bu durum Hz. İsa'nın sanat ve zenaatla olan ilişkisini göstermektedir

Vehb b. Münebbih, Hz. İsa'nın hastaları iyileştirdiği, bu hastaların sayısının bazen elli bini bulduğunu rivayet etmektedir. Bunlardan İsa'nın yanına gelebilecek olanlar yanına gelir, gelemeyenlerin yanına ise kendisi giderdi¹⁸⁵. Onun iyileştirdiği hastalar arasında anadan doğma kör ve alaca hastalığına yakalanmış insanlar, cüzzamlılar¹⁸⁶, sağır ve dilsiz insanlar¹⁸⁷ bulunmaktaydı¹⁸⁸. Bu durum, Hz. İsa'nın tıp biliminde de önde olduğunu göstermektedir.

21. HZ. ZÜLKARNEYN

Peygamber mi yoksa veli mi olduğu ihtilaflı olan zatlardan biridir. Kur'an-ı Kerim'de ismi zikredilip, Allah tarafından yeryüzüne muktedir kılındığı, şarka ve garba ilerlediği, Ye'cüc ve Me'cüc kavmine karşı demir ve bakırdan sed yaptığı bildirilmektedir¹⁸⁹.

Kehf Suresi'nde Hz. Zülkarneyn'in seddinden şu şekilde bahsedilir: "Bana demir kütlelerini getirin. Onun iki yanı tam denkleştiği vakit, üfleyin" dedi. Niha-yet onu bir ateş hâline getirdiği zaman da, "Getirin bana üstüne erimiş bakır döküyüm." dedi. Artık onu aşmaya da güç yetiremediler, onu delmeye de muktedir olamadılar. Bu rabbimden bir rahmettir. Fakat Rabbimin vaadi gelince o bunu dümdüz yapar. Rabbimizin vaadi hakır¹⁹⁰.

Onlar demir blokları Zülkarneyn'e getirdiler. Zülkarneyn onları üst üste koydu. Böylece en yukarıya kadar iki dağın arasında yükselen bir sed oluştu. Sonra Zülkarneyn bu demir bloklara körükler yerleştirdi. Bu demirler ısıtılıp da ateş hâline gelince bu ısınmış demirler üzerine erimiş bakırlar döktü. Böylece onlar birbirine kenetlenerek âdetâ yek pare yalçın bir dağ hâline geldi¹⁹¹.

Zülkarneyn hakkında verilen bu bilgilerden hareketle Zülkarneyn'e bani diyebiliriz. Yine Hz. Zülkarneyn'in örgü yaparak geçimini sağladığı kaynaklarda zikredilmektedir¹⁹². Ayette geçen ifadeler Hz. Zülkarneyn'in sanatkâr olduğunu ortaya koymaktadır.

¹⁸⁴ Ali Torun, *a.g.e.*, s. 302.

¹⁸⁵ et-Taberi, *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*, C. 3, İstanbul 1991, s. 871.

¹⁸⁶ Ömer Faruk Harman, Metin, Muhteva ve Kaynak Açısından Barnaba İncili, İstanbul 1994, s. 90.

¹⁸⁷ Ömer Faruk Harman, *a.g.e.*, s. 116.

¹⁸⁸ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, C.I., s.286.

¹⁸⁹ Ahmet Suphi Fuat, "Zülkarneyn", *İslâm Ansiklopedisi* M.E.B., C. 13, İstanbul 1986, s. 650- 652.

¹⁹⁰ Kehf, 18 /96- 98.

¹⁹¹ Fahrüddin er-Razi, *a.g.e.*, C. 15, Ankara 1993, s. 259- 260.

¹⁹² Nişancızade *a.g.e.*, s. 346; Komisyon, *a.g.e.*, C. 2, s. 108.

22. HZ. LOKMAN

Peygamber mi yoksa veli mi olduğu tartışmalı olan zatlardan biri de Hz. Lokman'dır. Kaynaklarda verilen bilgilerden kendisi hakkında kesin bilgiye sahip olamadığımız Lokman (a.s.), Kur'an-ı Kerim'de hikmet sahibi bir zat olduğu belirtiltikten sonra, oğluna verdiği değerli öğütler zikredilerek onun şahsiyeti hakkında bilgiler verilmektedir¹⁹³.

Hiz. Lokman'ın geçimini temin etmek için pek çok meslek icra ettiğı ve yaptığı işler arasında hekimlik¹⁹⁴, halı, kilim dokuyuculuğı, kadılık, terzilik, marangozluk, çobanlık¹⁹⁵, tamircilik, tüccarlık, yorgancılık,¹⁹⁶ çiftçilik, hamallık,¹⁹⁷ gibi meslekler sayılır. Bu ifadeler Hz. Lokman'ın hekimliğı yanında sanatsal faaliyetlerle de meşgul olduğunu göstermektedir.

23. HZ. MUHAMMED

Hiz. Muhammed Kureyş kabilesine mensup bir ailenin çocuğı olarak 570 yılında dünyaya geldi. Doğmadan önce babasını, 6 yaşmdayken annesini kaybetti. Hem öksüz, hem yetim kalan, Hiz. Muhammed'in bakımını dedesi Abdulmuttalip üstlendi. Dedesinin vefatı üzerine bu sorumluluğı amcası Ebu Talip aldı. Çocukluğunu ve gençliğini amcasının yanında geçiren Hiz. Muhammed 25 yaşına gelince Hiz. Hatice ile evlendi.

Hiz. Muhammed'e 610 yılında, 40 yaşında iken sık sık inzivaya çekildiğı sırada Hira mağarasında Cebrail vasıtasıyla peygamberlik verildi. Tebliğıne önce ailesi ve yakın akrabalarından başladı. Özellikle Mekke'nin önde gelen müşrikleri tarafından Hiz. Muhammed'in tebliğı tepki ile karşılandı. Hiz. Muhammed müşriklerin bu tepkilerinden kurtulmak için Medine'li insanlara Akâbe denilen mevkide İslam'ı anlattı. İslamı kabul eden Medine'liler şehirlerine döndüler. Bu olaydan sonra Hiz. Peygamber 622 yılında Mekke'den Medine'ye hicret etti. Hiz. Muhammed hicretten bir süre sonra gayrimüslimlerle anlaşma yaparak Medine'yi İslam devleti hâline getirdi.

Mekkeliler İslam'ın Medine'ye yayıldığını görünce rahatsız olmaya başladılar. Bu durum karşısında Müslümanlar ve müşrikler önce Bedir Savaşı, daha sonra Uhud Savaşı, sonra Hendek Savaşı'nı gerçekleştirmişlerdir. Hiz. Peygamber (s.a.v.) 630 yılında Mekke'yi Müslümanlarla birlikte fethetti. Mekke'nin fethinden sonra

¹⁹³ Mevlüt Güngör, "Kur'an-ı Kerim'de Hiz. Lokman", A.Ü.İ.F.D., Ankara 1996, C. 35, s. 168- 169.

¹⁹⁴ Süheyl Ünver, *Lokman Hekim*, İstanbul 1972.

¹⁹⁵ Muhsin Demirci, *Lokman Suresi ve Ahlakî Öğütler*, İstanbul 2002, s. 25; Mevlüt Güngör, *a.g.m.*, s. 169.

¹⁹⁶ Ali Haydar Bayat, *Türk Kültüründe Lokman Hekim*, İstanbul 2000, s. 2.

¹⁹⁷ Nişancızade, *a.g.e.*, s. 358.

632 yılında veda haccını gerçekleştirdi. Hz. Muhammed miladi 632 yılında vefat etti¹⁹⁸.

Hz. Peygamberin hayatına baktığımızda çobanlık ve tüccarlık mesleğini icra ettiğini görüyoruz. Hz. Peygamber çok küçükken çobanlık yapmıştır. Hz. Peygamberin süt annesi Halime'nin yanında bulunduğu sıralarda süt kardeşleri ile onların keçi ve koyunlarına bakardı¹⁹⁹. Hz. Peygamber aynı işi amcası Ebu Talib'e destek olmak amacıyla Mekke'de de yapmıştır. Kazandığı para ile amcasının bütçesine katkıda bulunmuştur²⁰⁰.

Hz. Peygamber Medine'ye hicret ettikten sonra ailesini sürekli gelir ve berekete kavuşturmak için bazı hayvanlar edinmiştir. Onun sahip olduğu hayvanlar arasında küçükbaş (tavuk v.b.) hayvanların olduğu ve Medine civarındaki meralarda otlayan 7 veya 20 tane deve ve 7 adet de keçisinin bulunduğu²⁰¹ ve yine Hz. Peygamber Medine'de alım satım işleriyle uğraştığı²⁰² rivayetlerde geçmektedir.

Yine kaynaklarda Hz. Muhammed'in 9 yaşından beri amcaları Ebu Talip ve Zübeyr ile Arabistan'ın çeşitli yerlerine ticaret kervanlarıyla gidip geldiği ve tecrübe sahibi olduğu bildirilmiştir. Daha sonraki yıllarda tek başına kervan yönetecek bilgi ve dirayete sahip olmuştur. Ticaret maksadıyla O'nun bir takım kervanları Şam, Basra, Yemen, Bahreyn ve daha başka ticaret merkezlerine götürüp getirdiği bilinmektedir²⁰³.

Hz. Peygamber 25 yaşına geldiğinde Ebu Talip, yeğenini Hz. Hatice'nin kervanını götürmeye teşvik etti. Hz. Peygamber, Suriye seyahatinden önce Hz. Hatice adına Meysere eşliğinde Hicaz, Yemen kervanyolu üzerinde kurulan Ubaşe panayırına ticaret yapmak maksadıyla gitti. Hz. Peygamber Hz. Hatice'nin kölesi Meysere'yi yanına alarak Basra'ya gidip Mekke'den götürdüğü malları sattı ve Hz. Hatice'nin istediği malları alarak Meysere ile birlikte Mekke'ye döndü²⁰⁴.

Hz. Hatice ile evlendikten sonra da ticaret işlerine devam etmiştir. Üç ticari gezisi tarihi kaynaklarda geçmektedir. Bunlar sırasıyla Yemen, Nec ve

¹⁹⁸ Ekrem Sarıçioğlu, *a.g.e.*, s. 417- 418; Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, C. 1, çev.: M. Said Mutlu, İstanbul 1972; en-Nedvi, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, çev.: Osman Keskinoglu, İstanbul 1981.

¹⁹⁹ Mevdudî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, C. 2, çev.: Ahmet Asrar, İstanbul 1992, s. 250-251.

²⁰⁰ Muhammed Hamidullah, *a.g.e.*, C. 1, s. 49.

²⁰¹ Celal Yeniçeri, "Hz. Peygamber ve Ailesinin Gelirleri ve Rasulullah'ın Mirası", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, C. 3, İstanbul 1994, s. 351.

²⁰² İbni Kayyim el-Cevziyye, *Zâdu'l-Meâd*, C. 1, çev.: Şükrü Özen, İstanbul 1988, s. 147.

²⁰³ Hüseyin Algül, *İslam Tarihi*, C. 1, İstanbul 1997, s. 174; Muhammed Hamidullah, "Hz. Peygamberin İslam Öncesi Seyahatleri", *Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, Sayı IV, Ankara 1980, s. 327- 342.

²⁰⁴ İbrahim Sançam, *a.g.e.*, s. 69.

Necran'dır. Ukas ve Zülmeceaz panayırı zamanında yoğun ticaret yapmış ve diğer zamanlarda ise Mekke çarşısında toptancılık işleriyle uğraşmıştır²⁰⁵.

Kaynaklarda Hz. Peygamber'in herhangi bir sanatsal faaliyetle uğraştığı zikredilmemektedir. Ayrıca çiftçilikle uğraştığı konusunda da bilgi yoktur. Çünkü Mekke vadisi ziraata müsait değildir. Geriye sadece ticaret kalmaktadır. Bundan dolayı Hz. Peygamber ve Mekke ahalisi geçimini ticaretle sağlamaktadır. O dönem, ticareti yapılan mallardan kumaş, yiyecek malzemeleri, kuru yemişler, silahlar, güzel kokular en mühimleridir²⁰⁶.

Hz. Peygamber'in Mescid-i Nebevi²⁰⁷'nin inşasında bizzat çalışmasından, O'nun bina yapımı konusunda bilgi sahibi olduğunu düşünmekteyiz.

SONUÇ

Peygamberler, insanlara doğru yolu gösteren, Allah'ın buyruklarını bildiren ve onları medeniyete ulaştıran seçkin kişilerdir. Bu özelliklerinden dolayı Peygamberler, medeniyet kurucuları olarak kabul edilmektedir. Hz. Âdem'den son peygamber Hz. Muhammed'e kadar gelen tüm peygamberler, çok önemli öğretiler getirmişlerdir. Mesela Hz. Nuh'un gemisi, Hz. Davud'un zırhı, Hz. İbrahim'in Kabe'yi inşa etmesi ve Hz. Muhammed'in Mescid-i Nebevi'yi yapması gibi.

Yine peygamberlerin, meydana getirmiş oldukları eserlere baktığımızda bu eserlerin toplumun ihtiyacına binaen oluştuğu anlaşılmaktadır. Peygamberler bu mesleklerini icra ederken hem kendi rızıklarını helal daireden elde etme, hem de topluma faydalı olma yoluna gitmişlerdir. Hatta hükümdar olan peygamberler dahi (Hz. Davud - Hz. Süleyman) Beytü'l-Mal'den yememek için çeşitli mesleklerle uğraşmışlardır.

Ayet-i kerimde ifade edildiği gibi "İnsan ne kadar çalışırsa ancak o kadarına sahip olur, muhakkak sa'yi görülecek ve sonra emeğinin karşılığı verilecektir"²⁰⁸. Hz. Peygamber (s.a.v.): "İnsan için en hayırlı kazancın el emeğiyle elde edilen kazanç olduğunu"²⁰⁹ ifade etmiştir.

²⁰⁵ Afzalur Rahman, "Hz. Muhammed'in Ticaret Hayatı", *Siret Ansiklopedisi*, C. 2, İstanbul 1997, s. 275.

²⁰⁶ Muhammed Hamidullah, *a.g.e.*, s. 149.

²⁰⁷ Mescid-i Nebevi: Hz. Peygamber'in ashabıyla birlikte inşasına çalıştığı Mescid-i Nebevi, ensardan Sehl ve Süheyl adlı iki yetim çocuğa ait arazi satın alınıp üzerine yapıldı. Yaklaşık üç arşın derinliğindeki temele ilk taşı Hz. Peygamber koydu. Bu bina taş temel üzerine tek sıra kerpiçten, bir adam boyu kadar yükseklikteki çevre duvan ile kuşatılarak üstü açık bir biçimde 60 x 70 ziralık bir alana yapıldı. Kiblesi Hz. Peygamber tarafından Kudüs'e yönelik olarak yapılan ve üç kapısı bulunan mescidin doğu duvarının güney kısmı, Hz. Muhammed'in hanımları için iki adet oda şeklinde oluşturuldu. Kible, hicretten 16 veya 17 ay sonra Kudüs'ten Kâbe yönüne doğru çevrildi. Basit ve sade ancak son derece fonksiyonel olan Mescid-i Nebevi, Müslümanların sayısının artmasıyla yeni ilavelerle genişletilmiştir. bkz. Nebi Bozkurt, M. Sabri Küçükaşçı, "Mescid-i Nebevi", *DİA*, C. 29, Ankara 2004, s. 282.

²⁰⁸ Necm, 53/39-41.

²⁰⁹ Buhari, Büyü, 15.

Araştırmamız neticesinde, Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar ekseriyetle peygamberlerin sanatsal faaliyet içinde oldukları görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Ağırakça Ahmet, *İslam Tıp Tarihi*, İstanbul 2004.
- Ahmet Cevdet Paşa, *Kısas-ı Enbiya ve Tevârih-u Hûlefa*, C. I, İstanbul 1972.
- Albayrak Kadir, *Keldaniler ve Nasturiler*, Ankara 1997.
- Algül Hüseyin, *İslam Tarihi*, C. I, İstanbul 1997.
- Ana Britannica, C. 12, İstanbul 1990.
- Arseven Celal Esad, *Sanat Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul 1975.
- Atasagun Galip, *İlahi Dinlerde Dinî Semboller*, Konya 2002.
- Ataurrahim Muhammed, *Bir İslam Peygamberi Hz. İsa*, çev: Kürşat Demirci, İstanbul 1994.
- Ayanoğlu İsmail Fazıl, *Ok ve Okçuluk Tarihi*, İstanbul t.s.
- Aydemir Abdullah, *İslami Kaynaklara Göre Peygamberlerin Hayatı*, İstanbul 2004.
- Aydın Mehmet, *Ansiklopedik Dinler Tarihi Sözlüğü*, Konya 2005.
- Bayat Ali Haydar, *Türk Kültüründe Lokman Hekim*, İstanbul 2000.
- Behçet Ahmet, *Peygamberler Tarihi*, çev.: Taceddin Uzun, Konya 1997.
- Bolay Süleyman Hayri, "Âdem", *DİA*, C. I, İstanbul 1998, s. 356- 363.
- _____, "Hermanoitik ve Osmanlı'da Tefsir", *Tabula Rasa*, S. 12, Isparta 2004, s. 159-174.
- Bozkurt, Nebi, M. Sabri Küçükaşçı, "Mescid-i Nebevi", *DİA*, Ankara 2004, s. 280-290.
- Buhari Ebû Abdullah Muhammed bin İsmail, *Sahihu'l-Buhârî*, C. I-8, İstanbul 1992.
- Burckhardt [Titus](#), *İslam Sanatı Dil ve Anlam*, çev.: [Turan Koç](#), İstanbul 2006.
- Bursalı Mustafa Necati, *Peygamberler Tarihi*, İstanbul 1989.
- Can Yılmaz, *İslam 'ın Kutsal Mabetleri*, Samsun 1999.
- Çağatay Neşet, *Ahilik Nedir*, Ankara 1990.
- Çakan İsmail Lütfü, *Kur'an-ı Kerim'e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi*, İstanbul 1994.
- Demirci Muhsin, *Lokman Suresi ve Ahlakî Öğütler*, İstanbul 2002.
- Devellioğlu Ferid, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara 1970.

- Dikmen Mehmet, *Peygamberler Tarihi*, İstanbul 1985.
- Eflaki Ahmet, *Ariflerin Menkıbeleri*, çev.: Tahsin Yazıcı, C. I, İstanbul 1973.
- Ekici Yusuf, *Ahilik*, Ankara, 1991.
- Erhat Azra, *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul 1984.
- Esed Muhammed, *Kur'an Mesajı*, çev.: Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İstanbul 1997.
- Ezraki Ebu'l-Velid Muhammed, *Kabe ve Mekke Tarihi*, çev.: Vehbi Yavuz, İstanbul 1980.
- Fuad Ahmed Suphi, "Zülkarneyn", *İslam Ansiklopedisi M.E.B.*, İstanbul 1986, s. 650- 652.
- Güç Ahmet, *Dinlerde Mabet ve İbadet İlişkisi*, İstanbul 1999.
- Güllülü Sebahattin, *Ahi Birlikleri*, İstanbul 1997.
- Gündüz Şinasi, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Ankara 1998.
- Güngör Mevlüt, "Kur'an-ı Kerim'de Hz. Lokman", *A.Ü.İ.F.D.*, C.37., Ankara 1996, s.167-178.
- Gürer Dilaver, *Fusûsü'l Hikem ve Mesnevide Peygamberlerin Öyküleri*, İstanbul 2002.
- Hamidullah Muhammed, *İslam Peygamberi*, çev: Said Mutlu, C. I, İstanbul 1972.
- _____, "Hz. Peygamber'in İslam Öncesi Seyahatleri", çev.: Abdullah Aydın, *A.Ü. İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, Ankara 1980, S. 4, s. 327-342.
- Harman Ömer Faruk, "İdris", *DİA*, İstanbul 2000, s. 478- 480.
- _____, *Metin Muhteva ve Kaynak Açısından Barnaba İncili*, İstanbul 1994.
- _____, "Hud", *DİA*, İstanbul 1998, s. 279-281.
- _____, "İsmail", *DİA*, İstanbul 2001, s. 76-80.
- İbnü'l- Esir İzzüddin Ebu'l-Hasen, *İslam Tarihi*, (el-Kâmil fi't-Târîh Tercümesi), çev.: Ahmet Ağırakça, Abdülkerim Özaydın, C. I, İstanbul 1985.
- İbn Haldun Abdurrahman Ebu Zeyd Veliyyüddin, *Mukaddime*, çev.: Süleyman Uludağ, C. 2, İstanbul 1983.
- İbn Kayyım el-Cevziyye Muhammed bin Ebu Bekr bin Eyyub bin Sa'd Hariz ez-Zerî ed-Dimeşkî, *Zâdu'l-Mead*, çev.: Şükrü Özen, C. I, İstanbul 1988.
- İbn Kesir İmadüddin Ebü'l-Fidâ İsmail bin Ömer, *Büyük İslam Tarihi*, (el-Bidâye ve'n- Nihâye), çev.: Mehmet Keskin, C. I, İstanbul 1994.
- İbn Kuteybe Abdullah bin Müslim, *el-Maarif*, çev.: Hasan Ege, İstanbul t.s.

Kazancı Ahmet Lütfü, Hz. Âdem'den Hatemü'l-Enbiya'ya Kur'an'ın Tanıtıldığı Peygamberler, İzmir 1990.

Keskinoğlu Osman, *Peygamberler Tarihi*, İstanbul 1976.

Kitab-ı Mukaddes, İstanbul 2001.

Köksal Asım, *Peygamber Tarihi*, Ankara 1993.

Kur'an-ı Kerim, (Elmalılı Hamdi Yazır), Erzurum 1994.

Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri, (haz.: Hayreddin Karaman, Mustafa Çağrıncı v.d.), C. 4, Ankara 2004.

Kurtubi Ebu Abdullah Muhammed bin Ahmed, *el-Câmiu' l- Ahkâmi'l Kur'an*, çev.: Beşir Eryarsoy, C. 3, 14, İstanbul 1997, 2002.

Kuzgun Şaban, *İslam Kaynaklarına Göre Hz. İbrahim ve Haniflik*, Ankara 1985.

Merçil Erdoğan, *Türkiye Selçuklularında Meslekler*, Ankara 2000.

Mevdudi Mevlana Seyyid Ebu'l-A'lâ, *Tefhimu'lKur'an*, çev.: Muhammed Han Kayani, Yusuf Karaca v.d. C. 3, İstanbul 1991.

_____, *Tarih Boyunca Tevhit Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı*, çev.: Ahmet Asrar, C. 2, İstanbul 1992.

Mevlânâ Celâleddin Rumî, *Divân-ı Kebîr*, C. 4, çev.: Abdalbaki Gölpinarlı, İstanbul 1959.

Meydan Larousse, C.2, t.s.

Mülayim Selçuk, *Sanat Tarihi Metodu*, İstanbul 1983.

Müslim Ebu'l-Hüseyin el-Haccac, *Sahih'ül-Müslim*, C. 1-3, İstanbul 1992.

Nasr Seyyid Hüseyin, *İslamda Düşünce ve Hayat*, çev.: Fatih Tatlılıoğlu, İstanbul t.s.

En-Nedvî ebu'l-Hasen Ali el-Hasenî, *es-Siyretü'n-Nebeviyye*, çev.: Osman Keskinoğlu, İstanbul 1981.

Nişancızade Mehmed bin Ahmed, *Mir'at-ı Kâinat*, çev.: Faruk Meyan, C. 1, İstanbul 1987.

Petit Larousse, *Ilhustre*, Paris 1984.

Peygamberler Tarihi Ansiklopedisi, C. 2, İstanbul t.s.

Rahman Afdalur, *Siret Ansiklopedisi*, İstanbul 1990.

Er-Razî Fahrüddin Muhammed bin Ömer, *Tefsir-i Kebir Mefatihü'l-Gayb*, çev.: Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci v.d., Ankara 1988, 1993.

Sançam İbrahim, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, Ankara 2004.

Sankaya Saffet, XIII. ve XIV. Asırlardaki Anadolu'da Fütüvvetnamelere Göre Dini İnanç Motifleri, Ankara 2002.

- Sankçoğlu Ekrem, Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, Isparta 2002.
- Solmaz Mehmet Nuri, Kur'an-ı Kerim'e Göre Peygamberler ve Tevhit Mücadelesi, İstanbul 1994.
- Stalker James, *İsa'nın Hayatı*, çev.: İ. Suphi, İstanbul 1991.
- Taberi Ebu Cafer Muhammed bin Cerîr, *Tarih-i Taberî Tercümesi*, çev.: Faruk Gürtuna, C. 1, İstanbul t.s.
- _____, *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*, C. 3, İstanbul 1991.
- Tanyu Hikmet, "Ağlama Duvarı", *DİA*, s. 474- 475.
- Tarus İlhan, *Ahiler*, Ankara 1947.
- Torun Ali, Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvetnâmeler, Ankara 1998.
- Ünver Süheyl, *Lokman Hekim*, İstanbul 1972.
- Winsinck A.J., "İdris", *İslam Ansiklopedisi M.E.B.*, İstanbul 1968, s. 933- 935.
- Yazır Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, C. 4, İstanbul t.s.
- Yeniçeri Celal, "Hz. Peygamber ve Ailesinin Gelirleri ve Rasulullah'ın Mirası", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam*, C. 3, İstanbul 1994, s. 351-355.
- Yıldırım Mustafa, "Hz. Peygamber'in Sünnetinde Estetik", *Kamu Çalışanları Dergisi*, S. 1, Konya 2001, s. 3- 5.
- Yiğit İsmail, *Peygamberler Tarihi*, İstanbul 2004.

ÖZET

Peygamberler insanlığı dinlerine davet ederken beşerî olma vasıflarıyla da geçimlerini temin etmek durumundaydılar. Bunu yaparken de çeşitli meslek dallarında kendilerini geliştirmişlerdir. Yapmış oldukları işlerin bir kısmında sanatsal faaliyet diyebileceğimiz örnekler sunmuşlardır. Bu çalışmada, peygamberlerin sahip oldukları mesleklerin sanat, zanaat ve meziyet olarak değerlendirmesi yapılmıştır. Anahtar kelimeler: Peygamberler, meslek, sanat.

ON THE ARTISTIC ACTIVITIES OF THE PROPHETS

Prophets have invited the people to religion. They were in a position to provide livelihood. They have developed a variety of professional fields. They presented some examples of art. In this study, we have reviewed the arts of the Prophet. Keywords: Prophets, profession, art.